

ÖTÖSÉVEL

MATL PÉTER *ÖTÖSÉVEL* C. KÉPKIÁLLÍTÁSA ELÉ

A történész a „malenykij robot”, a kárpátaljai magyarság számára tragikus történelmi eseménysorának bemutatásakor az általa felkutatott és a már nyilvánosságra hozott írásos dokumentumokra támaszkodva először az időbeli sorrendet tisztázza, majd megnevezi, érintőlegesen bemutatja tevőleges résztvevőit, végül számszerűsít. A történetírás megkerülhetetlen velejárójának tűnik a táblázatokba rendezett számadatsor. Ennyi és ennyi meg annyi és annyi... Körzetszám, lágerszám, fogolyszám. A távolságból 10 km, 100 km, 1000 km lesz. Az áldozatok számából becsült adat. Vajon pontosan hány haláleset történt: húsz, harminc vagy negyvenezer? Az őrizettek nem számolták, számolhatták, az őrzők meg mért számolták volna? Többük talán számolni sem tudott, csak ötösével.

Öt. A kéznek öt ujja van, ha magasba emeled, megadod magad. Kapni egy ötöst, pofont jelent. Az ötösével sorakozás a legteljesebb kiszolgáltatottságot. Popjátý hajnalonta, munkába menet a lágerekapu előtt, popjátý szürkületkor, a lágerekbe való visszavánszorgáshoz. A kilépés a sorból vagy az elmaradás azonnali, golyóáltali halál.

A történelmi tragédiák sajátossága, hogy átívelnek a soron következő korszakokon, és mindig van mának szóló üzenetünk. A történész megvizsgálja állításai hamis vagy igaz voltát, az olvasó pedig eldöntheti, hogy a történész által megvont következtetések mennyire helytállóak. A történésszel ellentétben a képzőművész számára az üzenetek személyre szólóak: csak neki, csak most. Az ő dolga tehát nem a szempont, hanem a nézőpont megválasztása.

A művész választott. Matl Péter nem illusztrálni akarja a lágereklet leírhatatlan borzalmait, hisz maradt fent róluk fénykép és filmanyag, és nem utolsó sorban a túlélők is megpróbálták versben, visszaemlékezésben szavakba önteni átélt szenvedésüket. A kiállított képek fagyos, taszító színei, a lét és a nemlét határán lebegő arctalan és testtelen emberek, számomra, mintegy mementói a hontalanságnak, sorstalanságnak, s legfőképpen annak, hogy mennyire nap- és csillagtalanná tud és tudhat válni az Istentől elrugaszkodott világ.

Bartha Gusztáv